

РАДА СУДДІВ УКРАЇНИ

01601, м. Київ, вул. Липська, 18/5, тел.: (044) 277-76-30, факс: (044) 277-76-29

12 червня 2019 року №9рс- 477/19

Головам апеляційних судів України

До Ради суддів України надходять численні звернення окремих громадян, суддів, представників засобів масової інформації, судів щодо випадків поширення порушень розумних строків розгляду судових справ у зв'язку із зловживанням правом на відвід та самовідвід.

Інститути відводу та самовідводу є важливими інструментами, що закріплені відповідною низкою статей процесуальних кодексів. Право на самовідвід відображено у тексті Бангалорських принципів поведінки суддів, відповідно до яких незалежність судових органів є передумовою забезпечення правопорядку та основною гарантією справедливого вирішення справи в суді. Зміст принципу незалежності у цьому документі розкрито через сферу його застосування, зокрема, суддя повинен здійснювати свою судову функцію незалежно, виходячи виключно з оцінки фактів, відповідно до свідомого розуміння права, незалежно від стороннього впливу, спонукання, тиску, загроз чи втручання, прямого чи опосередкованого, що здійснюється з будь-якої сторони та з будь-якою метою.

Коментарем до Кодексу суддівської етики, затвердженим рішенням Ради суддів України від 4 лютого 2016 року № 1, роз'яснено, що суддя має право заявити самовідвід у випадках, передбачених процесуальним законодавством, у разі наявності упередженості щодо одного з учасників процесу. Відчуття упередженості – це формування у судді до тієї чи іншої людини, яка є учасником судового розгляду, власного ставлення, заснованого не на об'єктивному критерії, а на особистих симпатіях або антипатіях. Водночас слід розуміти, що зловживання самовідводом не допускається і може потягнути застосування дисциплінарної відповідальності. У цьому контексті зловживання правом на самовідвід означає недобросовісне використання суддею незначного приводу для того, щоб уникнути розгляду справи. За змістом коментованої статті заявлення суддею самовідводу є допустимим лише у разі неможливості ухвалення суддею об'єктивного рішення у справі.

Норма про самовідвід гарантує неупередженість у здійсненні правосуддя, проте відповідно до положень процесуальних кодексів заявлений самовідвід має бути мотивований.

Відповідно до статті 20 Цивільного процесуального кодексу України підставою для відводу судді є обставини, які викликають сумнів в об'єктивності та неупередженості судді.

Статтею 23 Цивільного процесуального кодексу України визначено, що за наявності підстав, зазначених у статтях 20, 21 і 22 цього Кодексу, суддя, секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач зобов'язані заявити самовідвід; на підставах, зазначених у статтях 20, 21 і 22 цього Кодексу, судді, секретарю судового засідання, експерту, спеціалісту, перекладачу може бути заявлено відвід особами, які беруть участь у справі.

Аналогічні норми містяться в статтях 27, 30 Кодексу адміністративного судочинства України, у статті 80 Кримінального процесуального кодексу України та статті 39 Господарського процесуального кодексу України.

Підходи щодо упередженості та безсторонності з боку суддів викладено у рішеннях Європейського суду з прав людини, зокрема у рішенні в справі «Мироненко та Мартиненко проти України». У пунктах 66, 69, 70 цього рішення вказано, що згідно з усталеною практикою Суду наявність безсторонності має визначатися для цілей пункту 1 статті 6 Конвенції за допомогою об'єктивного та суб'єктивного критеріїв. У кожній окремій справі слід визначити, чи мають стосунки, які розглядаються, таку природу і ступінь, що свідчать про те, що суд не є безстороннім. Застосовуючи об'єктивний критерій, слід з'ясувати, чи існують певні факти, які можуть служити підставою для сумніву в його безсторонності.

Враховуючи необхідність забезпечення права належного судового захисту, з метою отримання інформації щодо дотримання правил Кодексу суддівської етики та обговорення ситуації прийняття з цього приводу Радою суддів України рішення, пропонуємо апеляційним судам України в строк до 1 серпня 2019 року провести узагальнення судової практики у цивільних, адміністративних справах, кримінальних провадженнях за 2018 рік – I півріччя 2019 року, висвітливши причини та обґрунтованість заяв про відвід і самовідвід, підстави для їх задоволення.

Матеріали відповідних узагальнень направити на адресу Ради суддів України.

**Голова
Ради суддів України**

О.С. Ткачук